

SUOMEN ENSIMMÄINEN #ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Suomen luonnonsuojeluliitto

GREENPEACE

Ohjelma

- **Kaisa Kosonen**, ilmastoasiantuntija, Greenpeace: **Ilmasto-oikeudenkäynnit ilmiönä**
- **Hanna Aho**, ilmastoasioista vastaava suojeluasiantuntija, Suomen luonnonsuojeluliitto: **Hiilinielujen romahdus vaarantaa ilmastotavoitteet**
- **Matti Kattainen**, ympäristöjuristi, Suomen luonnonsuojeluliitto: **Järjestöjen valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen**
- **Pauli Rautiainen**, sosiaaioikeuden yliopistonlehtori, valtiosääntöoikeuden dosentti, Itä-Suomen yliopisto: **kommenttipuheenvuoro**

Moderaattorina **Touko Sipiläinen**, maajohtaja, Greenpeace

SUOMEN ENSIMMÄINEN

Ilmasto-oikeudenkäynnit ilmiönä

Kaisa Kosonen
Ilmastoasiantuntija, Greenpeace

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Ilmasto-oikeudenkäynnit kasvussa

- Oikeudenkäynneistä on tullut merkittävä osa ilmastonmuutoksen vastaista toimintaa
- Systeemisiä oikeudenkäyntejä (esim. Urgenda vs. Hollannin valtio) tai kohdistuen kolmannen osapuolen toiminnan auktorisointiin (esim. hiilivoimaloiden luvat).
- Kohdistuneet yleensä valtioon, mutta myös esim. yrityksiin ja pankkeihin.
- Vuosina 2017- 2020 tapausten määrä liki kaksinkertaistui. (UNEP, 2020)

“there is now increasing academic agreement that climate litigation has become a powerful force in climate governance” (IPCC AR6, WGIII)

Advokatene Feinberg og Hambro

PEOPLE'S VICTORY

The Philippine Commission on Human Rights finds legal grounds to hold fossil fuel companies liable and urges them to cease further coal, oil, and gas exploration and desist from all activities undermining climate science and action.

Voittoja tuomioistuimissa ja niiden ulkopuolella

- **Urgenda v State of the Netherlands** (2013-2019) Ensimmäinen ratkaisu, jossa tuomioistuin velvoitti valtion kiristämään toimiaan IPCC-tieteen mukaisiksi.
- **Milieudéfensie et al v Royal Dutch Shell plc** (2019-2021...) Haagin alueellinen tuomioistuin velvoitti öljy-yhtiö Shellin vähentämään kasvihuonekaasupäästöjään 45% vuoden 2030 loppuun mennessä (IPCC-tahti). Yrityksellä vastuu koko arvoketjustaan.
- **Neubauer et al v Germany** (2020-2021) Saksan perustuslakituomioistuin määräsi valtion tiukentamaan vuonna 2019 hyväksytyä ilmastolakia.
- **People v Arctic Oil** (2016 -) Ensimmäinen tapaus, joka haastaa uudet öljyn- ja kaasunporaushuoneistukset Pariisin sopimuksen vastaisina. **Norjan tuomioistuimissa hävittiin, mutta oikeusperiaatteita voitettiin, ja kansalaisten mieliä voitettiin.** Kun Norjan oikeustiet oli kuljettu loppuun, vietiin asia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen.

SUOMEN ENSIMMÄINEN

ENTÄ SUOMI?

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

“Myös Suomessa valtio voi joutua korvauksiin, jos se ei saavuta itse asetettuja ilmastotavoitteita. **‘Kansalaisten pitää voida luottaa ilmastolupauksiin’**, Ranskan korkeimman hallinto-oikeuden johtaja Bruno Lasserre sanoo Ylen haastattelussa.” (YLE 8.9.2021)

Video: Markku Rantala / Yle

Video: Markku Rantala / Yle

Ilmasto-oikeus ja Suomi

“Eri maiden oikeudellinen vertailu on järjestelmätasolla tässä yhteydessä erityisen hankalaa. Ensinnäkin **sekä ilmastolainsäädäntö että ilmasto koskeva oikeuskäytäntö on monessa valtiossa dynaamisessa vaiheessa.** Uudistuksissa joudutaan kiinnittämään huomiota myös vireillä oleviin oikeudenkäynteihin ja **niiden usein innovatiivisiin piirteisiin.**”

“Merkityksellistä saattaa prosessin aineellisesta lopputuloksesta riippumatta olla jo se, että asianomaisen vireillepanijan kanne tai valitus on tullut tuomioistuimessa tutkituksi.”

(Pekka Vihervuori, Korkeimman hallinto-oikeuden presidentti (2012–2018) selvityksessään “Uuden ilmastolain muutoksenhakusäätely. 2022)

Presidentti Kari Kuusiniemi: Oikeusvaltion uhkatekijät ja ilmastonmuutos huolenaiheita

Tiedote 19.3.2021

Tuomioistuimet takaavat oikeusvaltion toiminnan ja puolustavat jokaisen yksilön oikeuksia. Tuomioistuimet tarvitsevat kuitenkin vahvan aseman yhteiskunnassa. Suomessa tulisi vakavasti arvioida tuomioistuinten riippumattomuuden takeita Ruotsin tapaan. Lainsäätäjän täytyy myös reagoida ilmastonmuutokseen pikaisesti.

Ympäristölainsäädännössä vakavia rakenteellisia ongelmia

Presidentti Kuusiniemi esittää vakavan huolensa myös ilmastonmuutoksesta ja suomalaisen lainsäädännön kyvystä vastata siihen. Lainsäätäjän tehtävä on antaa välineet puuttua ympäristön tilaan ja ilmastonmuutoksen estämiseen.

Suomalainen ympäristölainsäädäntö sisältää rakenteellisia piirteitä, jotka heikentävät tuomioistuinten mahdollisuuksia vaikuttaa ilmastonmuutoksen ja luontokadon ratkaisemiseen, Kuusiniemi sanoo.

SUOMEN ENSIMMÄINEN

ENSIMMÄINEN

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

SUOMEN ENSIMMÄINEN

Uusi ilmastolaki.

Tiedepohjaiset tavoitteet, jotka haluttiin.

Suunnitelmat, seuranta, lisätoimimenettely.

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

SUOMEN ENSIMMÄINEN

**Historiallinen nieluromahdus, joka vie
ilmastosuunnitelmilta pohjan.**

**Nyt, jos koskaan, ilmastolain kynnyks
käynnistää lisätoimimenettely ylittyy.**

**Valtioneuvoston toimet on
lainvastaista.**

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Suomi osaa. Suomi pystyy. Suomi voi.

- Vahva tavoite, jonka taustalla vahva ja laaja tuki.
- Huomattu maailmalla. Ihmiset janoaa esimerkkejä siitä, että tiedepohjaisista ilmastotavoitteista voidaan tehdä totta.
- **Nyt varmistettava, että lakia noudatetaan ja tavoitteet viedään maaliin.**
- Kansalaisten oikeusturva.
- Oikeudenmukaisuus.
→Toimettomuudella on hinta.

Sadat jonottivat New Yorkin sateessa kuuntelemaan Sanna Marinia, joka on heistä Trumpin vastakohta ja saa Suomen kuulostamaan utopialta

Kiitos pääministerin medianäkyvyyden Suomi pääsee nyt kertomaan viestiään maailmalle ja maailmalla moni haluaa kuulla.

Esitystä tahdittivat valokuvat Suomesta.
Kuva: Uwa Iduozee

HS 7.3.2020

SUOMEN ENSIMMÄINEN

Hiilinielujen romahdus vaarantaa ilmastotavoitteet

Hanna Aho
Suojeluasiantuntija, Suomen luonnonsuojeluliitto

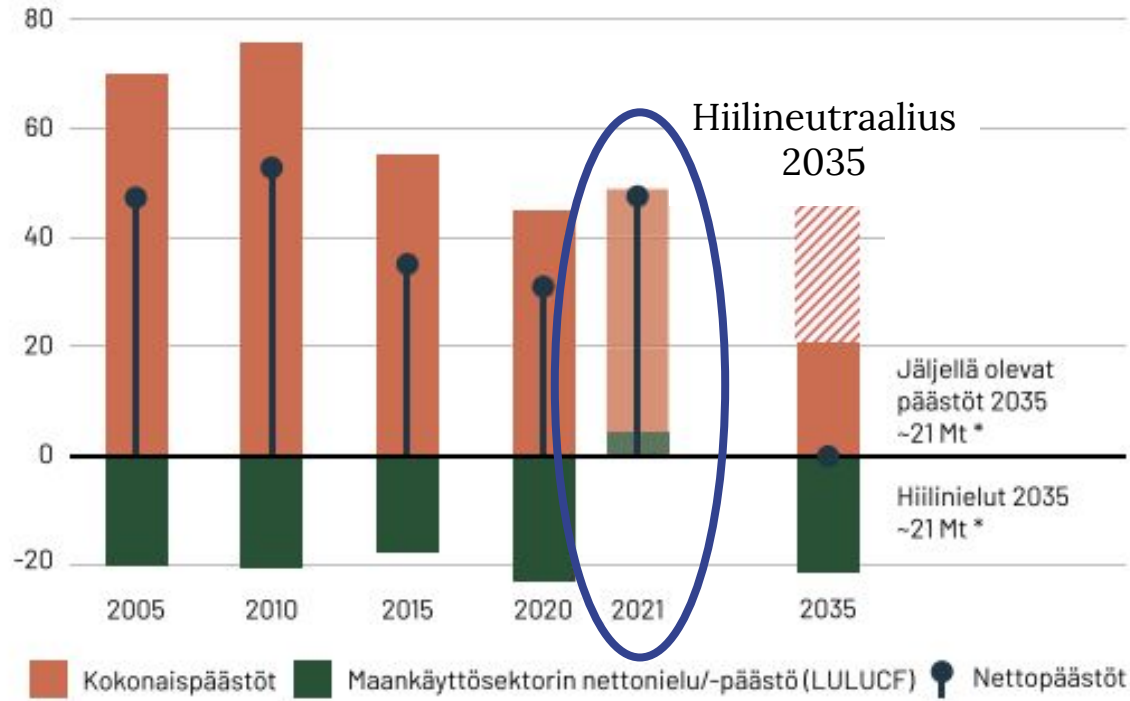
#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Mitä on tapahtunut?

- Lokakuussa 2021 Luke kertoo [puuston kasvun heikkenemisestä](#)
- Toukokuussa 2022 [Tilastokeskusken pikaennakon](#) mukaan **Suomen hiilinielut romahtivat vuonna 2021 ja maankäyttösektorista tuli ensimmäistä kertaa päästölähde**
 - Syynä romahdukseen arvioidaan olevan metsien korkeat hakkuut ja metsien kasvun heikkeneminen
- Suomen ilmastopaneeli ja Suomen ympäristökeskus vaativat välittömästi hiilinielujen pelastamista

PÄÄSTÖJEN JA NETTONIELUN KEHITYS JA TAVOITTEET

Miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttia

Hiilinielujen romahdus on seurausta harjoitetusta politiikasta

- Pääministeri Jyrki Kataisen (kok.) hallitus poisti metsälaista puuston ikään ja läpimittaan perustuvat rajoitteet uudistushakkuille (2014)
- Pääministeri Juha Sipilän (kesk.) hallitus tavoitteli hakkuiden ja metsähakkeen käytön kasvattamista
- Pääministeri Sanna Marinin (sdp) hallitus tavoittelee metsähakkeen käytön kasvattamista ja on rahoittanut puuterminaaleja sekä sellutehtaiden infraa

Tutkijat varoittivat hakkuiden vaikutuksista hiilinieluihin

- Tutkijat ovat varoittaneet toistuvasti kasvavien hakkuiden heikentävän hiilinieluja
 - Suomen ilmastopaneelin raportit [2015](#), [2017](#), [2022](#)
 - Suomen ympäristökeskuksen [kirjallisuuskatsaus](#) 2022
 - Tutkijoiden [kirje](#) 2017
 - Sipilän hallituksen energia- ja ilmastostrategian [vaikutustenarvio](#) 2017

Nieluromahdus vaarantaa ilmastotavoitteet

- Hiilineuraaliustavoite nojaa oletukseen, että hiilinielu pysyy vuosien 1990-2018 keskiarvon tasolla (21 Mt). **Hiilinieluvaje on noin 23 Mt vuonna 2035.**
- EU:n nieluasetuksen (LULUCF) mukainen metsien käytön vertailutaso vuosille 2021-2025 on 29,4 Mt. **Hiilinieluvaje 19,6 Mt/v.**
- Suomen taakanjakosektorin päästövähennystavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä nojaa 10% hiilinielujoustoon. **Päästövähennysvaje 0,45 Mt.**

Ilmastosuunnitelmilta putosi pohja

Ilmastopaneeli nieluromahduksen jälkeen:

- “Nettonielun romahdus vaarantaa vakavasti Suomen hiilineutraaliustavoitteen ja erityisesti EU:n asettaman nettonielutavoitteen saavuttamisen.”
- “maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma ei tarjoa Suomelle keinoja vastata nielun romahtamiseen.”

Hallituksella on ollut puoli vuotta aikaa toimia

- Kesäkuussa valtioneuvosto hyväksyi **keskipitkän aikavälin ilmastopoliittisen suunnitelman (KAISU)**
- Heinäkuussa valtioneuvosto hyväksyi **maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU)** lähes muuttumattomana
- Heinä- elokuussa **laki metsätalouden määräaikaisesta kannustejärjestelmästä (METKA)** lausunnoilla. SYKE:n mukaan hallituksen esitys ei hyödynnä mahdollisuuksia metsien ilmastohyötyjen vahvistamiseksi ja sen tuottamat ilmastohyödyt ovat vähintäänkin epävarmoja.
- Loka-marraskuussa **Kansallinen metsästrategia** lausunnoilla. Ilmastopaneelin ja SYKE:n mukaan strategian ilmasto-ohjaavuus olisi heikko, eivätkä toimenpiteet riitä metsien hiilinielujen vahvistamiselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen

Maankäyttösektorista vastaava ministeri [Maaseudun Tulevaisuudessa syyskuussa 2022](#):

Hakkuita voidaan ehdottomasti Suomessa lisätä, vakuuttaa maa- ja metsätalousministeri Antti Kurvinen

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on korostanut tilannetta, jossa kotimainen puu on hyödynnettävä entistäkin tehokkaammin, Antti Kurvinen korostaa MT:lle.

Valtioneuvosto

Ei vieläkään toimia hiilinielujen pelastamiseksi

- 27.10. Valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon vuoden 2022 [ilmastovuosikertomuksesta](#)
- Ilmastolain vastaisesti vuosikertomus ei sisällä arviota lisätoimien tarpeesta
- **Valtioneuvostolla on vastuu** seurata riittävästi ilmastotavoitteiden toteutumista ja *tarvittaessa* päättää *tarvittavista* lisätoimista ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi.
- **Jos kynnyks lisätoimista päättämiseen ei ylity nyt, niin milloin?**
- Julkisessa vallankäytössä tulee noudattaa lakia. Ennaltavaraantumisen periaate.
- Eduskunta on halunnut ilmastovuosikertomuksesta vahvan työkalun.

“Suomen ilmastopolitiikan kannalta tärkein kysymys on tekeekö hallitus päätöksen lisätoimista hiilineutraaliusavoitteen saavuttamiseksi”, sanoo Suomen Ilmastopaneelin puheenjohtaja Markku Ollikainen 27.10.2022.

Toimimattomuus rikkoo luottamuksen

- Ilman uskottavia toimia valtioneuvoston ilmastopolitiikka on **epäoikeudenmukaista**:
 - Mikäli maankäyttösektori ei tee omaa osuuttaan, paine lisätä päästövähennyksiä muualla kasvaa. Tarkoittaa myös kustannusten nousua.
 - Nieluysiköiden osto muilta jäsenmailta voisi aiheuttaa veronmaksajille [7-8 miljardin laskun](#) tulevalla hallituskaudella.
 - Enemmistö suomalaisista haluaa hiilineutraalin Suomen 2035 mennessä ([EK 2019](#))
 - Hiilinelut ovat suomalaisille tärkein metsiin liittyvässä päätöksenteossa huomioon otettava seikka ([UPM 10/2020](#))
 - Enemmistö vähentäisi hakkuita ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi ([SLL](#))

Millaista oikeusturvaa on hiilinieluilla?

- Lakiin kirjatut tavoitteet eivät ole sanahelinää
- Järjestöillä **ei luottamusta** hallituksen kykyyn toimia ilmastolain mukaisesti nielukysymyksessä
- Muutoksenhaku oikeusteitse on välttämätöntä

SUOMEN ENSIMMÄINEN

Järjestöjen valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Matti Kattainen
Ympäristöjuristi, Suomen Luonnonsuojeluliitto

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Ilmastolaki velvoittaa valtioneuvostoa päättämään lisätoimista

16 §

Ilmastopolitiikan suunnitelmien toteutumisen seuranta

Valtioneuvoston on seurattava 9–12 §:ssä tarkoitettujen ilmastopolitiikan suunnitelmien toteutumista riittävästi sen toteamiseksi, saavutetaanko suunnitelmissa asetetut ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja sopeutumista koskevat tavoitteet sekä 2 §:ssä tarkoitettut tavoitteet. Seurannan perusteella **valtioneuvosto päättää tarvittaessa tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavista lisätoimista.**

ILMASTOLAIN KESKEISET PYKÄLÄT*

2 § | Lain ja suunnittelu- järjestelmän tavoitteet

Pykälässä 2 säädetään lain ja sen mukaisen ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmän tavoitteet, ml.

- Päästöjen lasku ja nielujen kasvu niin, että hiilineutralius saavutetaan vuonna 2035
- Tavoitteet vuosille 2030, 2040 ja 2050

Suomea sitovien kv- ja EU-velvoitteiden täyttäminen

9-12 § | Suunnitelmat

Pykälissä 9-12 säädetään suunnitelmista 2 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Yksi näistä suunnitelmissa on Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (12 §).

16 § | Ilmastopolitiikan suunnitelmien toteutu- misen seuranta

Pykälän 1. momentti:

”Valtioneuvoston on seurattava 9–12 §:ssä tarkoitettujen ilmastopolitiikan suunnitelmien toteutumista riittävästi sen toteamiseksi, saavutetaanko suunnitelmissa asetetut ilmastomuutoksen hillitsemistä ja sopeutumista koskevat tavoitteet sekä 2 §:ssä tarkoitettut tavoitteet. Seurannan perusteella valtioneuvosto päättää tarvittaessa tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavista lisätoimista.”

18 § | Ilmastovuosi- kertomus

Pykälän 2. kohta, koskien sitä, mitä ilmastovuosikertomuksen tulee sisältää:

”2) arvio ilmastopolitiikan suunnitelmissa esitettyjen nykyisten ja suunniteltujen toimien riittävydestä seuraavan 15 vuoden ajalle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen osalta ja arvio niiden saavuttamisen edellyttämien 16 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisätoimien tarpeesta.”

17 § | Ilmastopolitiikan suunnitelmien muutta- minen

Pykälä 17.1 säätää, että mikäli 16 §:n 1 momentin mukainen päätös lisätoimista tehdään, on valtioneuvoston muutettava suunnitelmia:

”Valtioneuvoston on 16 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisätoimien osalta päätöksen mukaisesti muutettava 9–12 §:ssä tarkoitettuja ilmastopolitiikan suunnitelmia.”

* Alkuperäinen lakiteksti ei sisällä lihavoituja, jotka on tähän lisätty olennaisen sisällön korostamiseksi.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUS, SEURANTA JA LISÄPÄÄTÖSMENETTELY

Ilmastovuosikertomus: vuotuinen tarkastelupiste lisätoimien tarpeelle

- Ilmastolain 18 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan:
- Valtioneuvoston antaman **Ilmastovuosikertomuksen** tulee sisältää **arvio** ilmastopolitiikan suunnitelmissa esitettyjen nykyisten ja suunniteltujen **toimien riittävydestä** seuraavan 15 vuoden ajalle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen osalta ja **arvio** niiden saavuttamisen edellyttämien 16 §:n 1 momentissa tarkoitettujen **lisätoimien tarpeesta**;

Edellisestä seuraa 3 vaatimusta valtioneuvoston päätöksenteolle:

- 1) arvioida ilmastopolitiikan suunnitelmien eli tässä tapauksessa maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISUN) :n toimien riittävyys. → jos todetaan riittämättömiksi →
- 2) arvioida 16 §:n 1 momentin mukaisesti lisätoimien tarve
- 3) Tehdä päätös riittävästä lisätoimista

Muutoksenhaku ilmastolain päätöksistä

- Suomen perustuslaki (PeL 20 §:n 2 momentti) ja Århusin yleissopimus (määrää mm. muutoksenhakuoikeudesta ympäristöasioissa) edellyttävät, että julkisen vallan käytössä on turvattava tehokkaat oikeusturvakeinot muutoksenhakuoikeuden muodossa
- Nykyinen ilmastolaki ei sisällä säännöksiä muutoksenhausta →
- Muutoksenhaku lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (HOL) mukaan
- HOL 6 §:n 1 momentin mukaan valittamalla saa hakea muutosta päätökseen, jolla viranomainen on ratkaissut hallintoasian tai **jättänyt sen tutkimatta**.
- HOL 7 §:n 1 momentin mukaan hallintopäätökseen **saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu** tai jonka oikeuteen, **velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa** ja se, jonka valitusoikeudesta laissa erikseen säädetään.

Miten prosessi etenee?

- Valitus jätetty korkeimmalle hallinto-oikeudelle 28.11.2022

Seuraavaksi korkein hallinto-oikeus;

1. Tutkii valituksen: valitusajan noudattamisen, muutoksenhakijoiden valitusoikeuden, päätöksen valituskelpoisuuden ja valituksen sisällön kannalta
2. Hyväksyy valituksen, jolloin valtioneuvoston menettely kumotaan lainvastaisena ja asia voidaan palauttaa valtioneuvoston käsittelyyn uudestaan
3. tai hylkää valituksen prosessiedellytysten puuttumisen tai valituksen sisällön perusteella

Yhteenveto valituksen perusteluista

- Ilmastolaki velvoittaa valtioneuvostoa seuraamaan lakisääteisten tavoitteiden (kuten hiilineutraluus 2035) ja ilmastosuunnitelmien toteutumista ja **tarvittaessa** ryhtymään **tarvittaviin** lisätoimiin tavoitteiden saavuttamiseksi
- Valtioneuvoston **lainvastainen menettely** vaikuttaa valittajien oikeuteen valvoa perustuslaissa turvattua ympäristön yleistä etua eli tässä tapauksessa Suomen valtion velvollisuutta vähentää kasvihuonepäästöjä kestävälle tasolle
- Valtion velvollisuus on varmistaa julkisen vallan käytössä **tehokkaat oikeusturvakeinot** kansalaisille ja kansalaisjärjestöille

SUOMEN ENSIMMÄINEN

YHTEENVETO

#ILMASTO-OIKEUDENKÄYNTI

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Happiness - it's in our nature

The happiest country in the world

A person in a red jacket and orange hat stands on a snow-covered hill, looking out over a vast, frozen landscape. The foreground is filled with snow-laden evergreen trees. In the background, a large body of water is frozen, with distant landmasses visible under a soft, hazy sky. The overall scene is serene and captures the beauty of a winter day in Finland.

**KUKA
MUU
MUKA?**

#nytonpakkotomii #äccii

To

SY

TEO